

SEKİZ YILLIK İLKÖĞRETİMDE TEFTİŞ

Doç. Dr. M. Feyzi ÖZ (*)

Sayın başkan, sayın üyeler, sayın konuklar, ülkemizde, sekiz yıllık ilköğretimin yaygınlaştırılmış olmasından dolayı derin mutluluk duymaktayız. Bundan on yıl kadar önce, ilköğretimi sekiz yıla çıkararak kanun taslağını hazırlayan Talim ve Terbiye Kurulunun bir üyesi olarak, uygulamanın bu kadar gecikmiş olmasından hem üzüntü ve nihayet yaygınlaştırmanın başlamasından da sevinç duymaktayım. Böylece, Sayın Prof. Dr. Hıfzı Doğan'la birlikte katıldığımız, Venedik Avrupa Konseyi Eğitimciler Toplantısındaki "Sadece Türkiye'nin beş yıllık ilköğretimde kalmış olmasını" duymanın büyük sıkıntısından, biraz geç de olsa kurtulmuş olmaktadır. Uygulamaya karar vermiş olan yönetimi yürekten kutluyoruz.

Sekiz yıllık ilköğretimin, eğitim-öğretimi ve yönetimi kadar teftişi de büyük önem taşımaktadır. Bildirimde, bu alanın teftişi ile ilgili düşüncelerimi sunmaya çalışacağım:

I - TEFTİŞ KURULUŞLARIMIZ VE FONKSİYONLARI

Bilindiği gibi, bu yıla kadar ortaokullar Millî Eğitim Bakanlığı Müfettişleri, ilkokullar ise ilköğretim müfettişleri tarafından teftiş edilmekteydi. Millî Eğitim Bakanlığı Müfettişleri ile ilköğretim müfettişlerinin, mesleki misyonlarını iyi bir şekilde yerine getirmiş olduklarını, memnuniyetle ifade etmek istiyorum. Cumhuriyet ve Atatürk İlkelerinin yurt sathına yayılıp yerleşmesinde, millî eğitimimizin önemli derecede gelişmesinde, müfettişlerimizin büyük emekleri olmuştur. Çoğu zaman, evlerinden uzakta, kar, kış, yağmur, sıcak demeden, adım adım köy ve kentlere eğitim hizmeti götüren, bazen hastalanan, bazen kazalarda yaralanan, hayatını kaybeden, şehit olan bu değerli meslektaşlarımızın hizmetlerini takdir duygularımızla anıyoruz.

Eğitim sistemimizdeki, teftiş alt sisteminin bir hayli ileri düzeyde olduğunu belirtmek gerekir. İleri batı ülkelerine kıyasla, bu alanda bazı eksiklerimiz bulunmaktadır. Modern teftiş anlayışı yönünden, neler yapmamız gerektiği bildirinin IV. bölümünde açıklanmıştır. Ancak teftiş kuruluşlarımız, bugünkü durumu ile de birçok Asya ülkesine model olabilecek bir özelliğe sahiptir. Nitekim, Bangkok'ta ve Pekin'de sunduğum bildirimlerde, teftiş alt sistemimiz dikkate değer bulunmuş, hattâ Çin'deki eğitimciler,

(*) Emekli Öğretim Üyesi

Türkiye'dekine benzer bir teftiş teşkilatı kurulması yönünde kendilerine yardımcı olmamızı talep etmişlerdir.

Türk Eğitim sisteminde teftiş büyük önem verilmiştir. Kanunlarımızda, tüzük ve yönetmeliklerde bu alana geniş yer ayrılmıştır. Teftiş, Milli Eğitim Bakanlığının işleyişindeki üç temel unsurdan birisi olarak kabul edilmiştir. Bilindiği gibi Millî Eğitim Bakanlığı, mevzuat ve danışma görevini yapan Talim ve Terbiye Kurulu, icra görevini yapmakta olan Müsteşarlık ve Genel Müdürlükler ile kontrol görevini yapan Teftiş Kurulu Başkanlıklarından oluşmaktadır. Bu üç temel birimden, her biri kendi içerisinde iyi çalıştığı ve diğer birimlerle de iyi ilişki kurabildiği ölçüde, milli eğitim çarkı verimli bir şekilde işleyebilir. (Bildirim ekinde, Tablo I'de bu çarklar ile, işleyiş şekilleri sunulmuştur.)

II - TEFTİŞ ALT SİSTEMİMİZDE GELİŞTİRME İHTİYACI

Sekiz yıllık eğitimin yaygınlaştırılmasıyla birlikte ülkemizde, eğitimde teftişin fonksiyonunda da bir reform gerekmektedir. Çağdaş teftiş anlayışında olduğu gibi, Türk Eğitim Alt sisteminde de teftiş, mükâfat ve ceza dağıtan bir kuruluş değil, ileri ülkelerde olduğu gibi, öğretmenlere ve yöneticilere yardımcı bir kaynak, onları yönlendirici bir güç olarak düşünülmelidir.

Bilindiği gibi teftiş, eğitim sisteminin en önemli alt sistemlerinden birisidir. Bu alt sistemin fonksiyonunu tam olarak yerine getirmesiyle, eğitim sistemi başarıya ulaşabilir.

Sekiz yıllık ilköğretimle ilgili düşüncelerimi ve önerdiğim modeli bilgilerinize sunmadan önce, modern teftiş literatürüne göre, eğitimde teftişin özelliklerine kısaca değinmek yararlı olacaktır.

A - TEFTİŞİN TANIMLARI

Eğitimde, teftişin çeşitli tanımları yapılmıştır:

- 1- Teftiş, kamu yararı adına, davranış kontrol yöntemi olarak tanımlanabilir(1).
- 2- Teftiş, eğitim^uve öğretimi daha iyi hale getirecek olan plânlı bir öğretimdir(2).
- 3- Teftişin anlamı, öğretimin geliştirilmesidir(3).
- 4- Teftiş bir okulun iyi bir şekilde işlemesi için gerekli temel fonksiyonlardan birisidir(4).

(1) Encyclopedia of Education Reserach The Macmillan Com. N.Y. 1960.

(2) Ziya Bursalıoğlu. Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları Ankara, 1971 s. 88

(3) James Curtin. Supervision in Today's Elementary Schools The Macmillan Cam. N.Y. 1964. s. 3.

(4) Ben M. Harris. Supervisory Behaviör in Edication. Prentice Hall, Inc. Englewood Cliffe N. Y. 1963. s. 5.

B - TEFTİŞİN EĞİTİM SİSTEMİNDEKİ YERİ ve ÖNEMİ

Bilindiği gibi değerlendirmenin eğitim ve öğretimdeki yeri önemlidir. Değerlendirilmesi yapılmayan bir eğitim düşünülemez. Bir müfettişin ise, görevini, öğretim metodlarını ve bunun etkili uygulanmasını değerlendirmeden yapması imkânsızdır(5). Bu itibarla teftişin eğitim sisteminde özel bir yeri vardır. Ancak, bir eğitim sisteminin kontrol, yani teftiş birimi sadece değerlendirme ve raporlama ile sorumlu kalmamalıdır. Böyle bir birimden, gerçek kontrol görevleri bekleniyorsa, sistem merkezinde karar ve planlama süreçlerine katılma yetkisi de tanınmalıdır(6).

C - TEFTİŞİN AMAÇLARI

Eğitimde teftişin hedefi, eğitim ve öğretimin amaçlarına en uygun değer ve eylemleri bulmak olmalıdır. Öyleyse teftiş, eğitimin amaçları bakımından yapılmalıdır(7).

Teftişin değeri mesleğin daha iyi hale getirilmesi ve öğrencilerin gelişmesiyle ölçülür(8).

Teftişin en önemli amacı öğretmenin ihtiyacı olan yardımda bulunmaktır(9).

Eğitimde teftiş her şeyden önce, bir fikir ve hareket sentezi olarak kabul edilmeli ve uygulanmalıdır. Teftiş çeşitli teoriler yoluyla tahmin olunan sonuçları sentez eden bir ameliyedir ki belirli durumlarda istenilen sonuçlara ait hükümleri de içine alır. Bu teorileri üç grupta toplamak gerekirse; birinci grupta öğrenme, şahsiyet ve davranış teorileri gelir. İkincide, hukuki ve siyasi müesseseler bilgi ve grup dinamikleri teorileri yer alır. Üçüncüde ise organizasyon, idare iletişim ve rol teorileri toplanır. Öyleyse teftiş, mesleki bir formasyondan geçmek yoluyla kazanılabilecek üstün bir görüşü gerektirir. Teftişin hedefi eğitim ve öğretimin amaçlarına en uygun değer ve faaliyetleri bulmaktır. Bu hedefe göre teftiş, her değerlendirme ameliyesi gibi, amaçlar bakımından yapılacaktır. Teftişin esas iki metodu mantık ve pratik zekadır. Mantık metodu, eğitim ve öğretimin gerçekleştirilmesi gereken amaçların tayinini öngörür. Pratik zekâ metodu ise, eğitim ve öğretim teşebbüsüne katılan herkesin, bu amaçlar hakkında fikir yürütmesini normal karşılar(10).

Bu amaçlardan da anlaşılacağı üzere teftiş ancak çeşitli teorilerden, metod ve tekniklerden yararlanılarak başarıyla yürütülebilecek bir meslektir.

- (5) James Van Zwall. School personnel administration. Appleton Century crofts. N. Y. 1964 s. 226.
- (6) Ziya Bursalıoğlu. Eğitim ve Öğretimde Teori ve Uygulama. A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları. Ankara, 1971. s. 73.
- (7) Ziya Bursalıoğlu. s. 89-90.
- (8) J. Marks, E. Stoops, J. K. Stoops. Handbook of Educational Supervision. Allyn and Bakan. Inc. Boston. 1971. S. 2.
- (9) James A. Van Zwill. School Personel Crofts. N. Y. 1964. S. 239.
- (10) Ziya Bursalıoğlu. Eğitim İdaresi. Kalaba Yayınevi. Ankara, 1967, s. 87-88.

D - TEFTİŞİN BAŞLICA İLKELERİ

Eğitimde teftişin özel ilkeleri vardır. Bu ilkeler gerek eğitim ve teftiş örgütü gerekse müfettişler tarafından açık bir şekilde bilinmelidir. Ancak bu ilkeler iyice bilindiği ve uygulandığı takdirde teftiştten beklenen sonuç elde edilebilir.

Teftişin başlıca ilkeleri şöyle sıralanabilir:

- 1- Eğitim programının belli başlı kısmını teşkil eden teftiş bir işbirliği (team type) hizmetidir.
- 2- Bütün öğretmenlerin müfettiş yardımına ihtiyaçları vardır ve bu haklarıdır. Bu hizmet müfettişin başlıca mesuliyetini teşkil eder.
- 3- Teftiş okul personelinin özel ihtiyaçlarını karşılamaya uydurulmalıdır.
- 4- Okullarda çalışmakta olan personelin teftişe ihtiyacı vardır ve müfettiştten istifade etmelidirler.
- 5- Teftiş, eğitim, hedef ve gayelerini açıklığa kavuşturmaya yardım etmeli ve bu hedef ve gayelerinin neticelerini aydınlatmalıdır.
- 6- Teftiş, okulun bütün üyelerinin tutum ve münasebetlerini düzeltmeye ve toplulukla iyi münasebetlerin geliştirilmesine yardım etmelidir.
- 7- Teftiş, öğrenciler için müşterek ders faaliyetlerinin organizasyonu ve iyi bir şekilde idaresine yardım etmelidir.
- 8- Senelik bütçede teftiş için yeteri kadar para bulunmalıdır.
- 9- Teftiş için kısa ve uzun vadeli planlamanın ikisi de elzemdir. Okul personeli ve öğrenciler çeşitli yol ve derecelerde, plânlama bölümlerine ve teftiş programına iştirak etmelidirler veya temsil edilmelidirler.
- 10- Teftiş programı ile öğretmen ve yönetici personeli, Üniversiteler ve ilgili diğer okullar arasında devamlı ve yakın bir ilgi kurulmalıdır.
- 11- Teftiş eğitimsel araştırmaları, yeni buluşları yorumlama ve tatbik mevkiine koymaya yardım etmelidir.
- 12- Teftiş programının etkisi iştirakçiler ve dışardaki danışmanlar tarafından değerlendirilmelidir(11).

İyi bir teftişin ilkeleri ise aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

- 1- Teftiş öğretmenin geliştirilmesi için uğraşır.
- 2- Yönetim ve teftiş birbirinden görevsel yönden ayrılamazlar. İkisi de birbirine bağlı, tamamlayıcı, görevleri paylaşmış ve işbirliği içinde bulunurlar.

(11) Marks-Stoops-Stoops. s. 3

- 3- İyi bir teftiş felsefeye ve bilime dayanır.
- 4- İyi teftiş demokratiklidir.
 - a) Kişiliğe ve bireysel ayrılığa değer verir ve geliştirmek için fırsatlar sağlar.
 - b) Teftiş eğitimcilerin yetişebileceğine inanır. İnsanların sağduyuya, işbirliği yapmak kavramına ve canlı etkinlikleri olacağına inanıldığı kadar, onların saplantıları olacağını işbirliği yapmaya karşı koyacaklarını ve kavgacı olabileceğini de kabul eder.
 - c) Teftiş insanlarda haklarını ve görevlerini tam yapan demokratik bilinç geliştirmeye çalışır.
 - d) Teftiş herkesin serbestçe katılacağı ve düşüncelerini söyleyeceği bir hava içinde amaçların saptanmasında ve plan-program yapılmasında işbirliğine dayanan bir grup çalışması sağlar.
 - e) Teftiş insanların kendine güvenlerini artırır, onları teşvik eder ve sorumluluklar almaya yöneltir.
 - f) Teftiş otorite gösterisi yerine liderlik yapar.
- 5- İyi teftiş bilimsel metodları kullanır.
 - a) Eğitimin dinamik sosyal sürecini araştırmada,
 - b) Öğrencinin durumunu tanımada,
 - c) Öğrenmenin niteliğini ve unsurlarını incelemede,
 - d) Kişiliğin gelişmesini denemede bilimsel metodlar kullanır.
- 6- İyi teftiş araştırmalara ve bilimsel son bulgulara dayanır.
- 7- İyi teftiş yaratıcıdır, formülcü değildir.
- 8- Teftiş planlanmış ve programlaştırılmış bir bilimsel etkinliktir.
- 9- İyi teftişin değeri ulaştığı amaçlarla ölçülür.
- 10- Teftiş uzmanlık isteyen bir meslektir(12).

Eğitim Yönetiminin, teftiş, liderlik ve personelin organizeli çalıştırılması olmak üzere başlıca üç esası olduğu söylenebilir(13). Bu açıklama ile de teftişin eğitimdeki önemli yeri belirtilmiş olmaktadır.

Modern teftiş, dikkatini eğitimin temellerine ve öğrenmenin gelişmesine yöneltir (14).

(12) Burton-Bruckner s. 78.

(13) W. Lane, R. Growing, W. Monahan. Foundations of Educational Administration. The Macmillan Com. N.Y. 1967 s. 281.

(14) Marks-Stoops-Stoops. s. 91.

Böylece, günümüzdeki modern teftişin önemli ilkeleri olduğu anlaşılmaktadır. Teftişlerde, bu ilkeleri daima gözönünde bulundurmak gerekir.

E - TEFTİŞİN FONKSİYONLARI

Teftiş alt sisteminin, eğitim sistemi içerisindeki en önemli fonksiyonları şöyle sıralanabilir:

1. Eğitim ve öğretimi geliştirme. Öğretmen-Öğrenci alt sistemini değerlendirme.
2. Öğretmen-öğrenci alt sistemini değerlendirme yoluyla amaçları organize etme.
3. Öğretmen-öğrenci alt sistemi ile ilgili aşağıdaki iç ve dış sistemleri değerlendirme ve geliştirme:
 - a. Liderlik
 - b. İlimi yönden problem çözme
 - c. Komünikasyon
 - d. Karar
 - e. İşbirliği
 - f. Yaratıcılık
4. Öğretmen-öğrenci alt sistemini koordine ederek daha şumullü amaçlara yöneltme(15).

Görüldüğü gibi teftiş alt sisteminin eğitim sistemi içerisinde önemli fonksiyonları bulunmaktadır.

Müfettiş ilkönce öğretmenlerin öğretmeni olarak öğretmenlere ve öğretmenler kadar da yöneticilere yardımda bulunmalıdır. Öğretmenlerin arzu edilir bir öğretim yapmaları ve çocuklar için uygun öğrenim imkânları hazırlamaları için gerekli yardımda bulunmaları(16) müfettişlerin en önemli fonksiyonlarından birisidir.

Başka bir yazara göre,

Teftişin fonksiyonları ise şöylece özetlenebilir:

1. Amaçları geliştirme fonksiyonu
2. Koordine ve kontrol etme fonksiyonu
3. Motive etme fonksiyonu
4. Motive etme fonksiyonu
5. Öğretmenin eğitimini geliştirme fonksiyonu
6. Değerlendirme fonksiyonu (17)

F - MÜFETTİŞİN FONKSİYONLARI

Teftişin amaçlarını ve müfettişin fonksiyonlarını açıklamadan önce bir öğretmenin ne gibi mesleki problemlerinin olduğu, hangi alanlarda yardım ve rehberliğe ihtiyacı bu-

(15) William Lucio. Supervision. N.E.A. - A.S.ED Washington PC. 1967 s. 22.

(16) Minor Gwnn. Theory and Practıce of Supervision. Dadd, Meadandcom N.Y. 1968-ÖNSÖZ.

(17) William Lucio, Supervision NEA-ASCD Washington, 1967 s. 25, 26, 27.

lanabileceğine değinmek yerinde olur. Şüphesiz öğretmene yardımcı olacak müfettişler, ilkönce onların problemlerini gözönünde bulunduracaklardır.

Yapılan bir araştırmaya göre öğretmenlerin problemlerinin genel olarak şu alanlarda olduğu görülmektedir.

1. Sınıf disiplini, sevk ve idaresi
2. Öğrencilerle ilgili bilgi noksanlığı
3. Planlama teknikleri
4. Öğretim teknikleri
5. Okulun amaçlarını anlama güçlüğü
6. Öğretimle ilgili imkân ve araçların kullanılması,
7. Özel eğitime muhtaç çocukların yetiştirilmesi(18)

Teftiş öğretmeni, müfettişi ve müdürü içerisine alan bir grup çalışmasıdır(19).

Bir yazar müfettişler ve fonksiyonları ile ilgili olarak şöyle demektedir.

"İnanıyorum ki teftiş eğitimin kalitesini etkileyecek temel bir instrument'dir.

Müfettişler, bir okul sisteminde öğrencilerini, gençlerin ve öğretmenlerin ihtiyacını anlayacak en çok bilgiye sahip kimselerdir.

Müfettişin yardım ve desteği almadan, meslekî bilgilerini müessir şekilde kullanamayan pek çok öğretmen tanıyorum.

Mesleki bilgi ve tecrübesi çok fazla bazı müfettişler gördüm ki bunlar gerekli teftiş yardımında bulunamıyorlardı."(20)

Yazar bu tasnifi ile müfettişlerin başlıca uğraşı alanlarını belirtmiş bulunmaktadır.

Müfettişlerin fonksiyonları ile ilgili çeşitli görüşler vardır. Bir yazar müfettişin fonksiyonlarını şöylece sıralamaktadır.

1. İyi bir öğrenim için gerekli sınıf içi şartlarının sağlanmasına yardımcı olmak.
2. Metod ve materyallerin (her çocuğun emin ve devamlı bir şekilde gelişmesine yardımcı olacak şekilde) gelişmesini ve kullanılmasına yardım etmek.
3. Okulun amaçlarının öğretmenler tarafından iyi bir şekilde anlaşılmasını sağlamak.

(18) Curtin. s. 202.

(19-20) Robert Leeper. Changing Supervision for Changin Times. NAE. ASCD Washington DC. 1969 s. 47.

4. Teftiş programına, okul ve öğretmenlerin ihtiyacına göre yön vermek.
5. Okul programlarının etkisini ölçebilecek bir değerlendirme yapmak.
6. Yönetici ve öğretmenlerde teftişin, bir öğretmenin mecbur olduğu mesleki bilgisini tamamlama işi olmayıp, müşterek bir çalışma olduğu anlayışını kazandırmak.
7. Öğretmenlerin karşılaştıkları problemleri çözmede yeterli yardımlarda bulunmak.
8. Öğretmenlerin güven duyacakları bir işbirliği havası içinde çalışmalarını sağlamak(21).

Başka bir yazar ise müfettişin başlıca on fonksiyonu olduğunu ileri sürmektedir.

1. Program geliştirmek
2. Eğitim ve öğretimin organizeli bir şekilde yürütülmesine yardım etmek.
3. Öğretmenlerin yöneticilerle birlikte işbirliği halinde çalışmalarına yardımcı olmak.
4. Eğitim ve öğretim materyali sağlama ve kullanma hususunda yardımcı olmak.
5. Eğitim ve öğretim çalışmalarında gerekli kolaylığı göstermek.
6. İşbaşında eğitimi organize etmek,
7. Yeni öğretmen ve yöneticileri oriyente etmek,
8. Okulun bazı özel imkân ve hizmetlerinden yararlanmasını sağlamak,
9. Okul çevre ilişkilerini geliştirmek,
10. Eğitim ve öğretimi değerlendirmek(22).

Diğer bir görüşe göre ise müfettişin fonksiyonları rehberlik, koordinatörlük ve kaynaklık olmak üzere üç grupta toplamak mümkündür(23).

Aslında müfettişin fonksiyonları, teftişin nasıl bir müessese olarak görüldüğü ile yakından ilgilidir. Teftiş müessesesi yaratıcı bir kuvvet, ilham verici bir kaynak, moral yükselten bir teşvik mekanizması ve eğitimde liderlik temellerinden biri olarak görülmelidir. Teftişin ilk hedefi, öğretmeni kendine mesleki yön verecek bir duruma getirmektir. Bu yüzden de, teftiş amaliyesi, demokratik prensipler boyunca uygulanmalıdır(24).

Yukarıda müfettişlerin fonksiyonları ile ilgili çeşitli görüşler belirtilmiştir. Müfettişlerin bu fonksiyonlarının gerektirdiği faaliyetleri ne derecede gerçekleştirebildikleri hususunda önemli bir sorundur.

(21) Curtin. S. 10-11.

(22) B. Harris. s. 13-14.

(23-24) Ziya Bursalıoğlu s. 89.

Bir müfettişin fonksiyonunu gereği gibi yapıp yapmadığına ait bazı kreterler şunlar olabilir:

1. Müfettiş öğretmenlere ve birlikte çalıştığı diğer kimselere temel bir hizmet sağlamış mıdır?
2. Müfettişin birlikte çalıştığı meslek grubuna uygun özel bir metodu var mıdır?
3. Müfettiş uygulamalardan kazandığı tecrübelerle birlikte mesleki araştırmalar da yapmakta mıdır?
4. Müfettiş yardıma karar verdiği hususlarda isabetli hareket ettiğinden tam olarak emin midir?
5. Müfettişin tavsiye ve beyanları mesleki teamül ve prensiplere uygun mudur?
6. Müfettiş mesleki otoritesini, yardım ettiği grup üyelerinin fonksiyonlarını belirli törelere ve mesleğe en uygun şekilde yapmaları yönünde kullanabiliyor mu?(25)

Bu bölümde çeşitli yönlerden müfettişin fonksiyonları açıklanmıştır. Bütün yazarlar "müfettişlerin temel fonksiyonlarının eğitim ve öğretimin gelişmesi" olduğunda birleşmiş gözükülmektedirler. Müfettişleri emredici değil yardım edici, korkutucu değil aydınlatıcı olarak görmekte, onları eğitim ve öğretimden, öğretmenlerin yetişmesinden sorumlu; daha çok çalışan, daha iyi yetişmiş kimseler olarak görmektedirler.

Bu görüşler ışığında Türkiye'deki müfettişlerin fonksiyonlarını (Görevlerini) kısaca incelemeye çalışalım!

Bir bakanlık müfettişinin fonksiyonu muhasip, sorgu yargıcı ve eğitim müfettişi fonksiyonlarının bir terkididir. Bu sebeple, değerlendirme ve rehberlik için çok az zaman ayrabilmektedir. Neticede gayelere değil zevahire göre değerlendirme adet olmuştur(26).

İlköğretim müfettişlerinin de 222 sayılı kanunla ve yönetmelikle tespit edilmiş bir çok görevleri vardır. İlköğretim müfettişlerinin Bakanlık müfettişlerine göre daha fazla mesleki yardım ve rehberlik çalışmaları olmakla beraber gene de bu bölümün baş tarafında belirtilmiş olan modern teftiş açısından fonksiyonlarını tam olarak yerine getirememektedirler.

III - SEKİZ YILLIK İLKÖĞRETİMDE NASIL BİR TEFTİŞ

Sekiz yıllık ilköğretimde teftişin, beş yıllık ilköğretimde olduğu gibi "Rehberlik ağırlıklı" bir teftiş olması gerekmektedir. Türkiye'de ilköğretim alanının diğer eğitim alanlarına göre, daha ileri düzeyde bulunuşunda, rehberliği esas alan bir teftiş yönetiminin etkili olduğu anlaşılmaktadır.

(25) William Lucio. The Supervisor. NAE-ASCD Washington DC 1969 s. 94-95.

(26) Ziya Bursalıoğlu. Türk Eğitim Sisteminde Yeniden Kuruluş İhtiyacı. Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferansı s. 11.

Son yıllarda, Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişlerinin de, rehberliğe daha fazla ağırlık verdikleri memnuniyetle görülmektedir.

Esasen sekiz yıllık ilköğretime geçiş, teftiş alt sistemimizde de bir bütünleşmeyi gerektirmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişliği ile ilköğretim müfettişliğinin organik bir bütünlük haline getirilmesi yararlı olacaktır. Esasen Danıştayın vermiş olduğu bir karara göre ilköğretim Müfettişleri Milli Eğitim Bakanlığı müfettişi kabul edilmektedirler. İlköğretim müfettişleriyle ilgili olarak, 27 Ekim - 1990 tarih ve 20678 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmeliğin adı, "Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliğidir". Böylece mevzuat bakımından kısmi bir bütünleşme yapılmıştır. Eski Milli Eğitim Bakanı Sayın Avni Akyol tarafından, İlköğretim ve Bakanlık Müfettişliğinin, teşkilat olarak birleştirilmesi yönünde bir çalışma yapılması talimatı da verilmişti.

Sekiz yıllık ilköğretimde müfettiş sayısını fazla artırma yerine, yeterli sayıdaki müfettişlerin, tamamlama kurslarıyla veya üniversitelerdeki eğitimlerle yetiştirilmesi düşünülebilir. Böylece deneyimli, bilgili ve motorize edilmiş sınırlı bir teftiş kadrosıyla ve iyi organize edilmiş teftiş kurulu daireleriyle, verimli bir teftiş hizmeti yapılabilir.

IV - SEKİZ YILLIK İLKÖĞRETİMDE TEFTİŞ MODELİ

Sekiz yıllık ilköğretimde modern teftiş anlayışına uygun bir düzenleme yapılmalıdır. İlköğretim müfettişlerinin görevlerinin "Rehberlik ve İş Başında Yetiştirme" olduğu ilkesi kabul edilmelidir. Soruşturma işleri tamamen müfettişlerden alınmalıdır. Öğretmenler, müfettişlerin, bir gün yol gösterici, rehber, başka bir gün sorgu yargıcı, diğer bir gün mükafat veya ceza dağıtıcı rollerinde olmalarını istememektedirler. Müfettişlerin büyük bir çoğunluğu da, bu üç değişik rolde olmayı arzu etmiyorlar. Tanınmış bir eğitimci yazarımız müfettişleri "Toz müfettişi, poz müfettişi, ve öz müfettiş" olmak üzere sınıflandırıyor. Büyük ölçüde mevzuattan gelen bu ayırmda müfettişlerin hemen hepsi "Öz müfettiş" olma yani meslektaşlarına "mesleki yardım ve rehberlikte" bulunmak istemektedirler.

Sekiz yıllık ilköğretime geçmenin sevinç ve heyecanı içerisinde, bu alanın teftişinde de bir reform yapmak çok yararlı olur. Bunun için şu yeni modeli ve teşkilatlanmayı öneriyorum. Bu modeli, ileri batı ülkelerinde, eğitim yönetimi ve teftiş alanında uzmanlık öğrenimi gören bütün meslektaşlarımız görmüşlerdir. O ülkelerde çok başarılı olan bu model bizim ülkemize şu şekilde uyarlanabilir :

1. Soruşturma görevleri müfettişlerden tamamen alınmalıdır. Soruşturma, bilindiği gibi idari ve adli bir işlemdir. Bu görevin, il ve ilçelerdeki yöneticilere verilmesi uygun olur.

2. İllerdeki Teftiş Kurulu Başkanlığında "Rehberlik ve İş Başında Yetiştirme" ve "Ölçme ve Değerlendirme" bölümleri oluşturulur.

3. Ölçme ve değerlendirme bölümünde, bu alanda uzman olanlar görevlendirilir. "Rehberlik ve İşbaşında Yetiştirme" bölümünde ise bu alanda uzman olan müfettişler görevlendirilir. Bilindiği gibi çağımızda bir kişiye birçok iş verme yerine uzmanlığa gitme büyük önem taşımaktadır.

4. Temel görevi "Rehberlik ve İşbaşında Yetiştirme Olan" müfettişlere, öğretmenler, hiç çekinmeden her türlü sorunlarını soracak aydınlanacak ve işlerinde daha başarılı olacaklardır. Bu alanda çalışan müfettişlerde kendilerini daha iyi yetiştirmek gereğini duyacaklardır.

5. Okulların ve öğretmenlerin başarı durumları ise, standardize edilmiş testlerle objektif olarak yapılacaktır. Bugünkü gibi yılda bir iki ziyaret ve birkaç soru ile, çok hassas bir ölçü olan puanlama ile öğretmenlere not vermenin sakıncaları açıktır.

6. Öğretmen ve yöneticilerin terfileri, rehberlik alma ve işbaşında yetiştirme özellikleri ile, bilimsel ölçme ve değerlendirmelerle, öğrencilere kazandırdıkları davranışlarla saptanacak, böylece daha adil ve daha başarılı sonuçlara ulaşılabilecektir.

7. İllerdeki teftiş kurulu başkanlıklarına, bakanlıktaki ihtisas daireleri, her türlü kaynaklık görev ile ikmali yapacaklardır.

8. Mevcut kadrolarla, yeni bir organize ile, daha iyi işleyecek, daha başarılı sonuçlara ulaşarak; hem okulların, hem de müfettişlerin daha zevkle çalışacakları bir teftiş teşkilatı kurulabilir.

9. Ülkemizde teftiş konusunda bilimsel araştırma yapan uzmanların büyük çoğunluğu da, sunduğumuz modeli destekleyici önerilerde bulunmuşlardır.

10. Sadece teftişle ilgili literatür taramalarından değil, uzun yıllar görev yapmış olduğum müfettişlik yıllarındaki uygulamalardaki izlenimlerden de, sunulan modelin ülkemiz için yararlı olacağı sonucuna varmış bulunuyorum. Beni bir kanıya götüren ilginç bir müfettişlik anımı bildirimini tamamlamak istiyorum: (Bu ilginç olay, adı geçen öğretmenin bildirmesi üzerine, Sayın Hasan Pulur'a da, Milliyet Gazetesinde - Müfettiş güçlük çıkaran değil, güçlükleri gideren olmalı- başlıklı köşe yazısı konusu olmuştu.)

Ankara'nın Beştepe Köyüne teftişe gitmiştim. Bu köyün önceki müfettişi Ahmet altıntaş emekli olmuş ve köy benim bölgeme bağlanmıştı. Tek öğretmenli olan bu okul, İstanbul yolu üzerindeydi. Minübüsten inip okula doğru yürüdüm. Elimde çantam vardı. Okul bahçesinde, çocuklarla oynayan stajyer öğretmen Rahmiye Malcıoğlu, beni görünce önlüğünün düğmelerini ilikleyerek bana doğru geldi ve elini uzatarak; "Hoş geldiniz efendim. Siz herhalde Müfettiş Ahmet Altıntaş'sınız değil mi?" dedi. Çok heyecanlıydı. Ben de "Adım Feyzi Öz" demek ile yetindim. Öğretmen birden çok rahatlayarak ve gülerken "Bende sizi müfettiş sanmıştım" dedi; çok heyecanlandı. Bunun için müfettiş olduğumu söylemedim.

Stajyer öğretmenin rahatlamış oluşuna sevindim. Okula doğru yürüyorduk. Bana ne iş yaptığımı sordu. Bende "Bir ilkokul öğretmeni olduğumu, hava almak için şöyle bir gezmeye çıktığımı" söyledim. Öğretmen olduğuma çok sevindi ve "Aman ne iyi; deneyimli bir öğretmene benziyorsunuz; yakında müfettişimiz Ahmet bey teftişe gelecekmiş. Çok da bilmediklerim var; ne yapmam diye düşünüyordum" dedi. Ben de "sizin gibi meslekte yeni bir meslektaşına yardımcı olmaktan memnun olurum." cevabını verdim. Okula gidip dört saat kadar birlikte çalıştık. Bütün bilmediklerini rahatça, çekinmeden, korkmadan soruyordu. Hatta bir ara bana "Ne kadar da iyi biliyor musunuz bu işleri" demekten kendini alamadı. Daha sonra teşekkür etti ve okuldan ayrıldım.

Öğretmen, maaş günü İlköğretim Müdürlüğüne gitmiş, müdürü ziyaret ederek, okul hakkında bilgi verdikten sonra, "müfettişlerimiz Ahmet beyi bekliyorum. Bizim köye Feyzi Öz adında bir ilkokul öğretmeni gezmeye gelmişti. Ricam üzerine bana çok yardım etti. Tecrübeli bilgili bir öğretmendi. Artık müfettişimiz için her şeyi hazırladım, gelmesini bekliyorum" demiş. İlköğretim Müdürü de gülererek "kızım o senin yeni müfettişin. Eski müfettişin emekli oldu. Sizin okulu Feyzi Öz'ün bölgesine verdik" demiş. Stajyer öğretmen "İşte şimdi yandık; tüm bilmediklerimi açığa vurmuşum. Artık mutlaka bana zayıf rapor verir ve terfi edemem" diye üzüntülerini belirtmiş. İlköğretim Müdürü "üzülmemesini ve kendisine önerilenleri yapmasını söylemiş.

Üç ay sonra bu okula tekrar teftişe gittim. Öğretmen bu sefer beni müfettiş gibi karşıladı ve "Müfettiş bey, önceki geldiğinizde beni gafil avladınız; yeni müfettişimiz olduğunuzu söylemediniz" dedi. Ben de "Çok heyecanlı olduğunu, bunun için müfettiş olduğumu söylemediğimi, bir de meslektaş olarak daha yardım edebileceğimi, amacımında yardımda bulunmak olduğunu" söyledim. Öğretmen "Ah müfettişlik böyle olsa ne iyi olur." dedi.

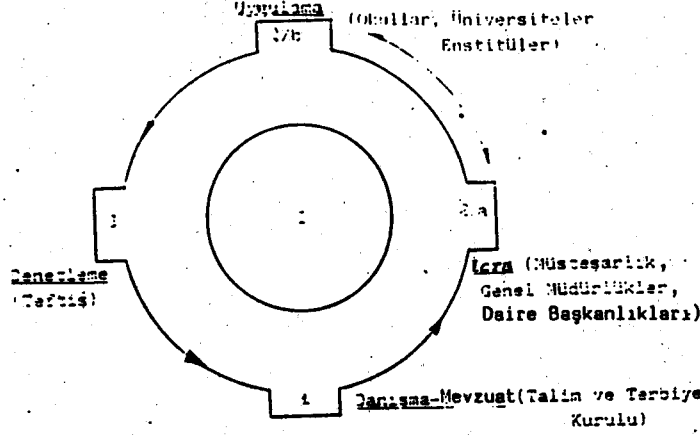
Rahmiye Malcıoğlu tüm önerilerimi yerine getirmiş o yıl çok iyi rapor almıştı. Şimdi o Kavaklıdere İlkokulunun başarılı öğretmenlerinin birisidir.

İşte sunmaya çalıştığım "Sekiz yıllık İlköğretimde Teftiş Modeli" öğretmenlerin korkmadan, çekinmeden, rahat bir şekilde, her sorunlarını müfettişlerden sorabileceklerini, hatta onları sık sık mesleki yardım ve rehberliğe davet edebilecekleri bir modeldir. Bu modelde hem öğretmenler müfettişlerden daha çok yararlanacak, hem de teftiş kuruluşlarımız, ekteki eğitim çarklarında görüldüğü gibi, danışma ve mevzuat birimi olan Talim Terbiye Kurulu Başkanlığına ve icra başındaki Genel Müdürlüklere daha çok bilgi akımı sağlayacaktır.

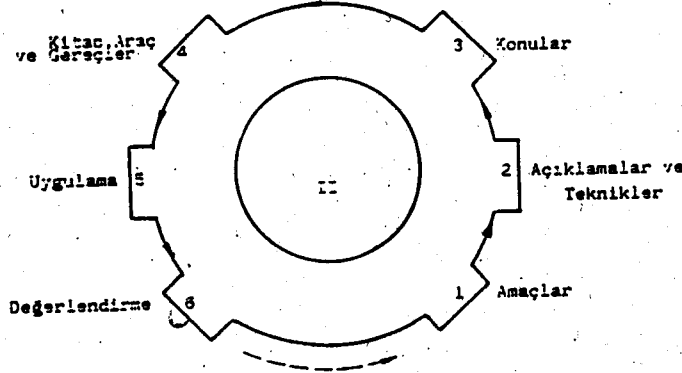
Saygılar sunuyorum.

TÜRK MİLLİ EĞİTİMİNİN İŞLEYİŞ ÇARKLARI

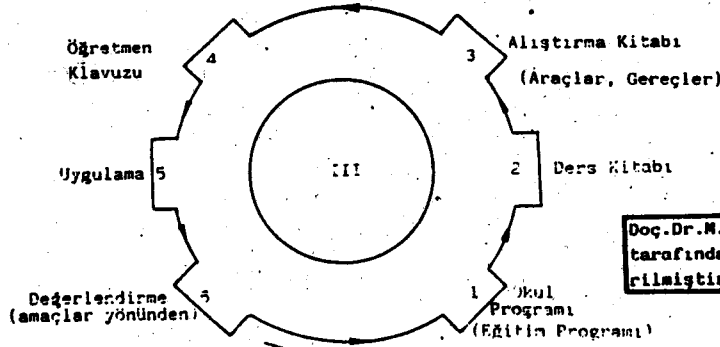
Millî Eğitim Bakanlığının İşleyiş Çarkı

Program Geliştirme Çarkı

Ders Kitabı Geliştirme Çarkı

Doç.Dr.M.Feyzi ÖZ tarafından geliştirilmiştir. 27.ARL.1991

KAYNAKÇA

1. Encyclopedia of Education Research The Macmillan Com. N.Y. 1960.
2. Ziya Bursalıoğlu. **Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış**. A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları Ankara, 1971, s. 88.
3. James Curtin. **Supervision in Today's Elementary Schools**, The Macmillan Cam. N.Y. 1964 s. 3.
4. Ben M. Harris. **Supervisory Behavior in Edication**. Prentice Hall, Inc. Englewood Cliffe N.Y. 1963, s.
5. James Van Zwall. **School personnel administration**. Appleton Century crofts. N.Y. 1964 S. 226.
6. Ziya Bursalıoğlu. **Eğitim ve Öğretimde Teori ve Uygulama**. A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları. Ankara, 1971. s. 73.
7. Ziya Bursalıoğlu. s. 89-90.
8. J.Marks, E. Stoops, J.K. Stoops. **Handbook of Educational Supervision**. Allyn and Bakan. Inc. Boston, 1971. s. 2.
9. James A. Van Zwooll. **School Personel Crofts**. N. Y. 1964 s. 239.
10. Ziya Bursalıoğlu. **Eğitim İdaresi**, Kalaba Yayınevi. Ankara, 1967, s. 87-88.
11. Marks-Stoops-Stoops. s. 3.
12. Burton-Bruckner s. 78.
13. W. Lane, R. Growing, W. Monahan. **Foundations of Educational Administration**. The Macmillan Com. N.Y. 1967 s. 281.
14. Mark-Stoops-Stoops. s. 91.
15. William Lucio. **Supervision**. N.E.A. - A.S. ED Washington PCC 1967 s. 22.
16. Minor Gwnn. **The ory and Practice of Supervision**. Dadd, Meadancom N.Y. 1968-ÖNSÖZ.
17. William Lucio, **Supervision** NEA-ASCD Washington, 1967 s. 25, 26, 27.
18. Curtin. S. 202.
- 19 - 20. Robert Leeper. **Changing Supervision For. Changing Times**. NAE. ASCD Washington DC. 1969 s. 47.
21. Curtin. s. 10-11.
22. B. Harris. s. 13-14.
- 23 - 24. Ziya Bursalıoğlu s. 89
25. William Lucio. **The Supervisor**. NAE-ASCD Washington DC 1969. s. 94-95.
26. Ziya Bursalıoğlu. **Türk Eğitim Sisteminde Yeniden Kuruluş İhtiyacı**. Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferansı s. 11.